

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут
«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Микола ПИСАРЕВСЬКИЙ
«28» серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ»

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»

освітня програма «Міжнародні відносини»

вид дисципліни обов'язкова

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

«28» серпня 2025 року, протокол №1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Іван МАРЧЕНКО, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол №1 від «25» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Наталія ВІННИКОВА

(ім'я та прізвище)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Гарант освітньо-професійної програми

«Міжнародні відносини» (бакалаврського рівня)

(підпис)

Наталія ВІННИКОВА

(ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Ганна ПАНАСЕНКО

(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Основи економіки” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки:

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) С3 Міжнародні відносини

освітня програма Міжнародні відносини

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи економіки» є формування у здобувачів базових знань про економічні явища та процеси, розуміння закономірностей функціонування національної та світової економіки, ознайомлення з основними економічними категоріями, принципами господарської діяльності та механізмами ринкових відносин, а також розвиток умінь застосовувати економічні знання для аналізу та прийняття раціональних рішень у професійній та повсякденній діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

Ознайомлення студентів з ключовими поняттями та категоріями економіки, основами функціонування ринкової системи, попиту й пропозиції, ролі держави в економіці.

Розвиток умінь аналізувати економічні явища й процеси, оцінювати вплив економічних факторів на прийняття рішень у побутовій та професійній діяльності.

Підготовка до застосування економічних знань у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, зокрема в управлінні ресурсами та фінансовою грамотності.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
32 год.	-

Практичні, семінарські заняття	
практичні заняття – 8 год. семінарські заняття – 8 год.	
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
72 год.	-

1.6. Перелік компетентностей, що формує дисципліна:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК16. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань).

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі мають досягти наступних результатів:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

1.8. Передумови вивчення дисципліни: не передбачено.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади економіки

Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Основи економіки».

Поняття «економіка» як система господарювання та як наука. Об'єкт і предмет економічної науки. Завдання курсу «Основи економіки» та його роль у формуванні

економічного мислення. Місце економіки у системі суспільних і природничих наук. Використання економічних знань у практичній діяльності людини.

Тема 2. Потреби, ресурси та економічний вибір.

Поняття потреб, їхні види та класифікація. Економічні ресурси: природні, трудові, капітальні, інформаційні. Проблема обмеженості ресурсів та необхідність вибору. Альтернативна вартість і її роль в економіці. Економічні блага: вільні та економічні, їх відмінності.

Тема 3. Економічні системи та їхні моделі.

Поняття економічної системи, її структура та основні елементи. Типи економічних систем: традиційна, командна, ринкова, змішана. Переваги й недоліки різних систем. Еволюція економічних систем від стародавніх до сучасних. Тенденції розвитку національних економік у добу глобалізації.

Тема 4. Ринок як основа функціонування економіки.

Поняття ринку, його сутність і функції. Умови виникнення та існування ринку. Види ринків: товарів, послуг, праці, капіталу, інформації. Інфраструктура ринку: банки, біржі, страхові компанії, фінансові інститути. Роль ринку у забезпеченні ефективності економіки.

Розділ 2. Основи функціонування національної економіки

Тема 5. Попит, пропозиція та механізм ціноутворення.

Закон попиту: зміст і графічне зображення. Закон пропозиції та фактори, що на неї впливають. Ринкова рівновага: механізм встановлення рівноважної ціни. Еластичність попиту і пропозиції, її практичне значення. Вплив держави на ціноутворення (податки, субсидії, контроль цін).

Тема 6. Конкуренція та ринкові структури.

Сутність конкуренції та її функції. Форми конкуренції: досконала й недосконала. Ринкові структури: досконала конкуренція, монополія, олігополія, монополістична конкуренція. Позитивні й негативні наслідки конкуренції. Антимонопольна політика держави та її роль у регулюванні ринку.

Тема 7. Виробництво і підприємництво.

Поняття виробництва та його значення для економіки. Фактори виробництва: праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, інформація. Форми організації виробництва та ефективність використання ресурсів. Підприємство як основна ланка економіки: сутність, функції, види. Ризик у підприємницькій діяльності та способи його зниження.

Тема 8. Держава і національна економіка.

Економічні функції держави. Податкова система та державний бюджет. Державне регулювання економіки: методи прямого та непрямого впливу. Інфляція, безробіття та шляхи їх подолання. Міжнародні економічні зв'язки та місце України у світовій економіці.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин	
	денна форма	заочна форма

	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні засади економіки												
Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Основи економіки».	15	4	2			9						
Тема 2. Потреби, ресурси та економічний вибір.	15	4	2			9						
Тема 3. Економічні системи та їхні моделі.	15	4	2			9						
Тема 4. Ринок як основа функціонування економіки.	15	4	2			9						
Разом за розділом 1	60	16	8			36						
Розділ 2. Основи функціонування національної економіки												
Тема 5. Попит, пропозиція та механізм ціноутворення.	15	4	2			9						
Тема 6. Конкуренція та ринкові структури.	15	4	2			9						
Тема 7. Виробництво і підприємництво.	15	4	2			9						
Тема 8. Держава і національна економіка.	15	4	2			9						
Разом за розділом 2	60	16	8			36						
Разом	120	32	16			72						

4. Теми семінарських та практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Семінарські заняття		
1.	Предмет і завдання курсу «Основи економіки».	2
2.	Потреби, ресурси та економічний вибір.	2
3.	Економічні системи: типи та еволюція.	2
4.	Ринок і його структура.	2
Практичні заняття		
5.	Попит, пропозиція та ціноутворення.	2
6.	Конкуренція та ринкові структури.	2

7.	Виробництво і підприємництво.	2
8.	Держава і національна економіка.	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Підготовка конспекту із визначення економіки та аналізу ролі економічних знань у сучасному суспільстві.	9	
2.	Складання схеми класифікації потреб і наведення прикладів обмеженості ресурсів та альтернативної вартості у практиці.	9	
3.	Порівняння основних типів економічних систем, визначення їхніх переваг і недоліків на прикладі країн.	9	
4.	Опис функцій ринку, наведення прикладів видів ринків та характеристика інфраструктури сучасної економіки.	9	
5.	Побудова графіків попиту і пропозиції, пояснення механізму формування ціни та впливу держави на цей процес.	9	
6.	Порівняння різних ринкових структур, визначення ролі конкуренції та наведення прикладів монополій чи олігополій в економіці.	9	
7.	Складання схеми факторів виробництва, характеристика підприємств різних форм і аналіз розвитку підприємництва в Україні.	9	
8.	Опис економічних функцій держави, аналіз економіки України та підготовка висновків щодо її ролі у світовій економіці.	9	
	Разом	72	

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

7. Методи навчання

Використовуються такі методи навчання, як словесні (бесіда, розповідь, пояснення, диспут); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (вирішення задач, кейсів, відповіді на тести, практична робота) тощо.

8. Методи контролю.

При вивченні дисципліни застосовуються наступні методи контролю: усний та письмовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування, або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів Здобувачів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною

інформацією для визначення балів, при отриманні підсумкової оцінки з дисципліни.

Засвоєнням тем (поточний контроль) контролюється на семінарських та практичних заняттях відповідно до конкретних цілей, засвоєння змістових розділів (проміжний контроль) – на практичних та семінарських підсумкових заняттях.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки здобувачів:

- тестові завдання;
- виконання індивідуальних практичних завдань (підготовка і виступ з презентацією).

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь, практичних навичок здобувачів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку – залікового тесту. Час виконання – до 80 хвилин.

9. Схема та критерії нарахування балів

В основу рейтингової системи навчання покладено принцип накопичення балів за певний період навчання (розділ, семестр, рік), які здобувач отримує за виконання різних видів діяльності. Сума цих балів виступає в ролі кількісного показника якості роботи здобувача.

Оцінка успішності здобувача є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння зазначених розділів.

Поточний контроль та самостійна робота								Разом	Залік	Сума
Розділ 1				Розділ 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
5	10	5	10	5	10	5	10	60	40	100

T1-T8 – теми курсу

Загальна кількість балів за успішне виконання завдань під час засвоєння розділів предмету – 60 балів, з них:

– 10 балів – поточний тестовий контроль (1 бал за кожну правильну відповідь);

– 10 балів – активна участь на семінарських заняттях (а саме: від 9 до 10 балів – здобувач не пропускає занять без поважних причин, бере активну участь в обговоренні під час здачі практичних робіт, ставить якісні питання іншим здобувачам, вносить суттєвий вклад у колективне обговорення, проявляє конструктивну активність; від 6 до 8 балів - здобувач не пропускає занять без поважних причин, зазвичай активний, іноді допускає неточності чи не завжди готовий чітко відповісти на уточнююче питання викладача чи інших здобувачів; від 2 до 5 балів – здобувач пропускає певну кількість занять без поважних причин, часткова активність, поверхневність у відповідях, пасивність у дискусіях; 0-2 балів - відсутність активності, систематичні пропуски, нездатність відповісти на питання викладача).

– 40 балів – виконання та презентація індивідуальних практичних робіт;

Індивідуальне практичне завдання (передбачено виконання чотирьох завдань протягом семестру, до 10 балів за кожне) передбачає підготовку та презентацію за визначеною темою та оцінюється за наступними критеріями:

9–10 балів – завдання виконане повністю; матеріал розкритий глибоко, логічно, аргументовано; презентація змістова, структурована, супроводжується ілюстративним матеріалом (слайди, схеми тощо); студент упевнено орієнтується в темі, дає розгорнуті відповіді на запитання; дотримано академічної доброчесності.

6–8 балів – завдання виконане в основному правильно; є незначні неточності або

поверхнєве розкриття окремих аспектів теми; презентація менш структурована або частково неповна; студент відповідає на запитання, але з труднощами; використано мінімальну кількість джерел.

2–5 балів – завдання виконане частково; зміст неповний або з помилками; презентація слабо структурована або містить формальні помилки; студент демонструє слабе розуміння теми, майже не орієнтується у власному матеріалі.

Менше 2 балів – завдання не виконане або виконане формально, з порушенням академічної доброчесності (плагіат, відсутність джерел, списування); відсутня або незрозуміла презентація; студент не може відповісти на запитання викладача.

Підсумковий контроль (залік) – 40 балів, передбачає 40 тестових завдань, правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

За підсумками поточного та підсумкового контролю здобувач може набрати від 0 до 100 балів включно.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел інформації під час підсумкового контролю, здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Умовою допуску здобувача до залікової роботи вважається наявність 20 балів, накопичених протягом навчального семестру.

Шкала оцінювання

Набрана сума балів за 100-бальною шкалою переводиться у 2-рівневу шкалу оцінювання у такий спосіб:

Бали за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
50-100	зараховано
0-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Круш П. В. та ін. Основи економічної теорії. Підручник. Київ: Каравела, 2023. 448 с.
2. Ігнатюк А. І. Мікроекономіка. Підручник. Київ: Ліра-К, 2023. 420 с.
3. Кудінова А., Кулага І. В., Лопух К. В. Основи економічних знань. Навчальний посібник. Київ: Академія, 2023. 208 с.
4. Непран А. В., Шевченко І. Ю. Економіка підприємства. Підручник. Харків, 2024.
5. Талдікін О. В. Навчальний посібник з Економічної теорії. Дніпро: ДДУВС, 2022.
6. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. Економіка і бізнес. Підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
7. Лазебник Л. Л., Гурочкіна В. В., Слюсарєва Л. В. Економіка підприємства. Підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 426 с.
8. Гуткевич С. О., Корінько М. Д., Сафонов Ю. М. Міжнародна економіка. Підручник (3-є вид., перероблене та доповнене). Видавництво «Діса Плюс», 2021. 428 с.
9. Грушко В. І. Економіка відновлення: навчальний посібник. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2023. 221 с.
10. Кудінова А., Кулага І., Лопух К. Основи економічних знань. Навчальний посібник — Київ: ВЦ «Академія», 2022. 208 с.

Допоміжна література

1. Романенко О. Р. Фінанси. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 312 с
2. Педько А. Б. Основи підприємництва і бізнес-культури: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 168 с.
3. Овечкіна О. А., Солоха Д. В., Іванова К. В. та ін. Планування маркетингу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 352 с.
4. Черниш С. С. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 312 с.
5. Сенченко В. Б. Податкова система. Практикум: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 160 с.
6. Щетинін А. І. Гроші та кредит: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2024 (4-те вид., перероб. та доп.). 440 с.
7. Троцько В. В. Теорія алгоритмів: навчально-методичний посібник — Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2023. 126 с.
8. Грушко В. І., Бобров Є. А., Кузьмінський В. З. та ін. Економіка відновлення: навчальний посібник — Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2023. 221 с.
9. Шандова Н. В., Мешкова-Кравченко Н. В., Латкіна С. А. Основи аналітики: навч. посібник — Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2023. 120 с.
10. Колодійчук А. В. Міжнародне підприємництво: підручник. Львів: АТБ, 2022. 190 с.
11. Колодійчук А. В. Міжнародний стратегічний менеджмент: підручник. Львів: АТБ, 2022. 184 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, інше методичне забезпечення

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство економіки України. URL : www.me.gov.ua
3. Eurostat [Електронний ресурс]. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/>
4. The World Bank [Електронний ресурс]. URL: <http://www.worldbank.org/>
5. UNCTAD statistics [Електронний ресурс]. URL: <http://unctadstat.unctad.org/>
6. World Economic Forum [Електронний ресурс]. URL: <http://www.weforum.org/>
7. World Trade Organization [Електронний ресурс]. URL: <http://www.wto.org/>

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили

В умовах дії обставин непереборної сили освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборотою відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Основи економіки», режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=15352>